Consiliul Europei

Comitetul European pentru Prevenirea Torturii
şi Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante
(CPT)

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

CPT/Inf(92)3-part2

Închisoarea

Extras din cel de-al 2-lea Raport general,
publicat in 1992

44. În introducere, trebuie subliniat că CPT-ul trebuie să examineze mai multe probleme când vizitează o închisoare. Bineînţeles, el acordă o atenţie specială oricărei declaraţii privind relele tratamente asupra deţinuţilor făcute de către personal. Oricum, toate aspectele privind condiţiile de detenţie dintr-o închisoare sunt importante pentru mandatul CTP-ului. Relele tratamente pot lua numeroase forme, dintre care multe ar putea să nu fie deliberate ci mai degrabă o consecinţă a lipsei de organizare sau a resurselor insuficiente. De aceea, calitatea vieţii într-o instituţie este, în totalitate, de mare importanţă pentru CPT. Această calitate a vieţii va depinde într-o mare măsură de activităţile oferite prizonierilor şi de starea generală a relaţiilor dintre prizonieri şi personal.

45. CPT-ul observă cu atenţie climatul dominant din cadrul unei instituţii. Promovarea unor relaţii constructive în locul relaţiilor de confruntare între prizonieri şi personal va servi la scăderea tensiunii inerente oricărui mediu de închisoare şi, în acelaşi timp, va reduce semnificativ probabilitatea incidenţelor violente şi a relelor tratamente asociate. Pe scurt, CPT-ul doreşte să vadă un spirit de comunicare şi de grijă care însoţeşte măsurile de control şi supraveghere. O astfel de abordare, departe de a submina securitatea instituţiei, ar putea, foarte bine, să o întărească.

46. Aglomerarea este un subiect de relevanţă directă pentru mandatul CPT-ului. Toate serviciile şi activităţile dintr-o închisoare vor fi afectate în mod negativ dacă este necesar să se adăpostească mai mulţi prizonieri decât numărul pentru care a fost creată ; calitatea vieţii va fi coborâtă în totalitate, în mod semnificativ. Mai mult decât atât, nivelul de supraaglomerare într-o închisoare sau într-o anumită parte a ei, poate fi astfel încât, prin el însuşi, să fie inuman şi degradant din punct de vedere fizic.

47. Un program de activităţi satisfăcător (muncă, educaţie, sport etc.) are o importanţă crucială pentru bunăstarea deţinuţilor. Acest lucru este valabil pentru toate instituţiile fie că au deţinuţi care-şi execută pedeapsa, fie că se află în detenţie provizorie. CPT-ul a observat că activităţile în închisorile cu detenţie provizorie sunt extrem de limitate. Organizarea regimurilor de activitate în astfel de instituţii, care au o rotaţie destul de rapidă a deţinuţilor, nu este o problemă făţişă. În mod clar, nu poate fi vorba de programe de tratament individualizat de acest tip la care să se poată aspira într-o instituţie. Oricum, deţinuţii nu pot fi lăsaţi de capul lor săptămâni, posibil luni de-a rândul, încuiaţi în celulele lor, indiferent de cât de bune condiţii materiale ar putea fi în interiorul celulelor. CPT-ul consideră că ar trebui să se tindă ca în închisorile de detenţie provizorie deţinuţii să-şi poată petrece o parte rezonabilă a timpului (8 ore sau mai mult) în afara celulelor, angajaţi în activităţi cu scop de diferite naturi. Bineînţeles, regimul din închisorile de executarea pedepselor ar trebui să fie şi mai favorabil.

48. O menţiune specială trebuie făcută privind exerciţiul în aer liber. Necesitatea ca deţinuţilor să li se permită exerciţii în aer liber cel puţin 1 oră, este acceptată, în mod larg, ca o garanţie de bază (preferabil să facă parte dintr-un program mai larg de activităţi. CPT-ul doreşte să sublinieze că **tuturor deţinuţilor fără excepţie** (incluzându-i pe cei pedepsiţi prin izolare) trebuie să li se ofere posibilitatea să facă exerciţii în aer liber în fiecare zi. În mod egal, este evident că dotările pentru exerciţiile în exterior trebuie să fie rezonabil de spaţioase şi, de câte ori este nevoie, să ofere adăpost împotriva intemperiilor.

49. Accesul, la momentul dorit, la toalete curate şi menţinerea unor standarde de igienă sunt componente vitale pentru un mediu uman.

În acest sens, CPT-ul trebuie să sublinieze că nu agreează practica utilizată în anumite ţări prin care deţinuţii îşi satisfac nevoile naturale în găleţile din celulele lor (care sunt apoi golite la ore fixe). Trebuie fie puse toalete în dotarea celulelor (de preferat într-o anexă sanitară), fie să existe modalităţi care să permită deţinuţilor care au nevoie de a merge la toaletă să fie eliberaţi din celulă fără întârziere în orice moment (inclusiv noaptea).

Apoi, deţinuţii trebuie să aibă un acces regulat la dotările de duş sau baie. Este de dorit ca apa curentă să fie disponibilă în interiorul celulelor.

50. CPT-ul adaugă că este în mod deosebit îngrijorat când găseşte o combinaţie de super-aglomerare cu un regim sărac de activităţi şi cu un acces necorespunzător la toaletă/spălătoare în aceeaşi instituţie. Efectul cumulat al acestor condiţii se poate dovedi extrem de nefast pentru deţinuţi.

51. De asemenea, este foarte important pentru deţinuţi să păstreze contacte rezonabil de bune cu lumea exterioară. Mai presus de toate, deţinutului trebuie să i se dea posibilitatea salvării relaţiilor lui cu familia şi prietenii apropiaţi. Principiul de bază trebuie să fie promovarea contactului cu lumea exterioară; orice limitare a acestui contact trebuie să se bazeze în exclusivitate pe imperative serioase de securitate sau pe considerente privind resursele disponibile.

În acest context, CPT-ul subliniază necesitatea unei anumite flexibilităţi faţă de deţinuţii cu familii îndepărtate (care nu pot face vizite periodice) în ce priveşte aplicarea regulilor de vizitare şi a contactelor telefonice. De exemplu, astfel de deţinuţi ar putea să aibă voie să acumuleze timpul de vizitare şi/sau să li se ofere posibilităţi îmbunătăţite pentru contactele telefonice cu familiile lor.

52. În mod normal, CPT-ul este atent la toate problemele particulare cu care ar putea să se întâlnească anumite categorii de deţinuţi, de exemplu: femeile, minorii şi cetăţenii străini.

53. Personalul închisorii va trebui, ocazional, să folosească forţa pentru a controla deţinuţii şi, în mod excepţional, s-ar putea să recurgă la instrumente de constrângere fizică. În mod clar, acestea sunt situaţii de mare risc în măsura în care privesc relele tratamente posibile asupra deţinuţilor şi ca atare necesită garanţii specifice.

Un deţinut împotriva căruia s-a folosit forţa trebuie să aibă dreptul de a fi imediat examinat şi, dacă este necesar, tratat de un medic. Această examinare trebuie realizată în afara audierii deţinutului, preferabil fără să fie de faţă alt personal decât cel medical iar rezultatele examinării (incluzând orice declaraţie relevantă a deţinutului şi concluziile doctorului) trebuie înregistrate oficial şi puse la dispoziţia deţinutului. În aceste cazuri rare în care utilizarea instrumentelor de constrângere fizică este necesară, deţinutul în cauză trebuie supravegheat constant şi adecvat. Apoi, instrumentele de constrângere trebuie îndepărtate cât mai repede posibil; acestea nu trebuie niciodată aplicate sau aplicarea lor prelungită ca pedeapsă. În sfârşit, trebuie ţinut un registru care să conţină fiecare caz de utilizare a forţei împotriva deţinuţilor.

54. Procedurile eficiente de plângeri şi inspecţiile în închisori reprezintă garanţii fundamentale împotriva relelor tratamente. Deţinuţii trebuie să dispună de mijloace de recurs atât în interiorul cât şi în exteriorul închisorii, incluzându-se posibilitatea de a avea acces confidenţial la o autoritate adecvată. CPT-ul acordă o importanţă specială vizitării periodice a fiecărei clădiri de închisoare făcute de un organism independent (de exemplu: o comisie de vizitatori sau un judecător de inspecţie) având puterea de a audia (şi dacă este necesar având puterea de a lua măsurile care se impun) plângerile deţinuţilor şi de a inspecta sediile instituţiei. Astfel de organisme pot, printre altele, să joace un rol important în aplanarea diferendelor care apar între conducerea închisorii şi un anumit deţinut sau deţinuţi în general.

55. De asemenea, este în interesul atât al deţinuţilor cât şi al personalului să se stabilească oficial şi să se aplice în practică măsuri disciplinare; orice neclaritate în acest domeniu implică riscul dezvoltării sistemelor neoficiale (şi necontrolate). Măsurile disciplinare trebuie să ofere deţinutului dreptul de a fi ascultat privind conţinutul infracţiunii pe care este bănuit de a fi comis-o şi de a face apel la o autoritate superioară împotriva oricărei sancţiuni impuse.

Deseori există alte proceduri, în paralel cu măsurile disciplinare oficiale, prin care deţinutul poate fi involuntar separat de ceilalţi deţinuţi ca urmare a motivelor de disciplină şi/sau securitate (de exemplu: ca urmare a interesului unei "bune ordini" în interiorul instituţiei). Aceste proceduri trebuie, de asemenea, însoţite de garanţii eficiente. Deţinutul trebuie informat privind motivul pentru care au fost luate măsuri împotriva lui, dacă necesităţile de securitate nu impun contrariul[1], trebuie să i se dea ocazia să-şi prezinte punctul de vedere asupra problemei şi să conteste măsurile luate la o autoritate privată.

56. CPT-ul acordă o deosebită atenţie deţinuţilor ţinuţi indiferent din ce motiv (disciplinar, ca rezultat al "periculozităţii" sau al comportamentului perturbant, în interesul unei investigaţii asupra unei crime, la cererea lor) în condiţii de izolare.

Principiul proporţionalităţii necesită găsirea unui echilibru între exigenţele cazului şi punerea în aplicare a regimului de izolare, care reprezintă o măsură cu posibile consecinţe foarte nefaste pentru persoanele în cauză. Izolarea poate constitui, în anumite cazuri, un tratament inuman şi degradant. În orice caz, toate formele de izolare trebuie să aibă cea mai scurtă durată posibilă.

Atunci când un asemenea regim este impus sau aplicat la cerere, o garanţie esenţială este aceea că oricând un deţinut în cauză sau un funcţionar al închisorii solicită în numele deţinutului un doctor, acesta trebuie chemat fără nici o întârziere pentru a examina din punct de vedere medical deţinutul. Rezultatele acestei examinări, incluzând o apreciere a stării fizice şi mentale a deţinutului cât şi, dacă sunt necesare, consecinţele previzibile ale menţinerii în izolare, trebuie să figureze într-un raport scris pentru a fi transmise autorităţilor competente.

57. Transferul deţinuţilor perturbatori reprezintă o altă practică de care CPT-ul este interesat. Anumiţi deţinuţi sunt extrem de dificili iar transferul lor către o altă instituţie poate fi uneori necesar. În orice caz, mutarea continuă a unui deţinut de la o instituţie la alta poate avea efecte foarte periculoase asupra stării lui psihice şi fizice. Mai mult decât atât, un astfel de deţinut va avea dificultăţi în menţinerea contactelor apropiate cu familia şi avocatul lui. Efectul general al transferurilor succesive asupra deţinutului poate constitui, în anumite circumstanţe, un tratament inuman şi degradant.

---

[1] Această solicitare a fost ulterior reformulată după cum urmează: Deţinutul trebuie să fie informat în scris despre motivul pentru care măsura a fost luată împotriva lui (fiind înţeles că motivele invocate pot să nu includă detalii care, din motive de securitate, nu sunt justificat aduse la cunoştinţa deţinutului).